

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

Xalqaro ilmiy jurnal

2026 №1
(10)

SAMARQAND – 2026

p-ISSN 2992-9229

e-ISSN 3060-5318

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIY JURNALI

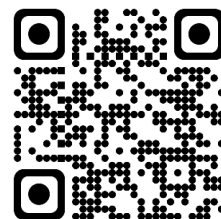
“TURKOLOGICAL RESEARCH” INTERNATIONAL SCIENTIFIC
JOURNAL

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Jurnal rasmiy sayti: <https://turkologiya.samdu.uz/>

SAMARQAND – 2026

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Bosh muharrir:	Bosh muharrir o‘rinbosari:
Juliboy ELTAZAROV <i>f.f.d., professor (O‘zbekiston)</i>	Roxila RUZMANOVA <i>f.f.n., dotsent (O‘zbekiston)</i>
TAHRIRIYAT KENGASHI:	
<p>Rustam XALMURADOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti rektori (O‘zbekiston);</p> <p>Hakim XUSHVAQTOV – f.m.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);</p> <p>Akmal AHATOV – t.f.d., professor, Sh.Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti xalqaro hamkorlik bo‘yicha prorektori (O‘zbekiston);</p> <p>Muslihiddin MUHIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Ibodulla MIRZAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Shuhrat SIROJIDDINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Suyun KARIMOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Murodqosim ABDIYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Azamat PARDAYEV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Musa YULDASHEV – f.f.n., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Dilfuza DJURAKULOVA – t.f.n., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Aftondil ERKINOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Qosimjon SODIQOV – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p> <p>Muhabbat QURBONOVA – f.f.d., professor (O‘zbekiston);</p>	<p>Ali AKAR – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Abduselam ARVAS – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Funda TOPRAK – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Musa Shamil YUKSEL – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Temur KOJAO‘G‘LI – f.f.d., professor (AQSH);</p> <p>Hayrunnisa ALAN – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Varis CHAKAN – f.f.d., professor (Turkiya);</p> <p>Elchin IBROHIMOV – f.f.d., professor (Ozarbayjon);</p> <p>Emrah YILMAZ – Phd, dotsent (Turkiya);</p> <p>Foziljon SHUKUROV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Dilshod XURSANOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Shahnoza XUSHMURODOVA – DSc, professor (O‘zbekiston);</p> <p>Dinara ISLAMOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Feruza JUMANIYAZOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Istoda RASULOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Dilorom MUMINOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Zarifa XUSANOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Ahmadjon MAVLONOV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Ilyos JO‘RAYEV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Ibodullo ZUBAYDULLAYEV – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Bahora YUNUSOVA – Phd, dotsent (O‘zbekiston);</p> <p>Feruza MANUKYAN – Phd (O‘zbekiston);</p> <p>Mas’ul muharrir: PhD, dotsent Zokir BAYNAZAROV (O‘zbekiston);</p> <p>Texnik xodim: Raxmatulla SHOKIROV (O‘zbekiston).</p>

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Главный редактор:	Заместитель главного редактора:
Жулибой ЭЛТАЗАРОВ <i>д.ф.н., профессор (Узбекистан)</i>	Рохила РУЗМАНОВА <i>к.ф.н., доцент (Узбекистан)</i>
РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:	
<p>Рустам ХАЛМУРАДОВ – д.т.н., профессор, ректор Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);</p> <p>Хаким ХУШВАКТОВ – д.ф.м.н., профессор, проректор по научной работе и инновациям Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);</p> <p>Акмал АХАТОВ – д.т.н., профессор, проректор по международному сотрудничеству Самаркандского государственного университета имени Ш.Рашидова (Узбекистан);</p> <p>Муслихиддин МУХИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Ибодулла МИРЗАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Шухрат СИРОЖИДДИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Суюн КАРИМОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Муродкасым АБДИЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Азамат ПАРДАЕВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Муса ЮЛДАШЕВ – к.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Дилфуза ДЖУРАКУЛОВА – к.и.н., доцент (Узбекистан);</p> <p>Афтондил ЭРКИНОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Касимжон СОДИКОВ – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Муhabбат КУРБАНОВА – д.ф.н., профессор (Узбекистан);</p> <p>Али АКАР – д.ф.н., профессор (Турция);</p>	<p>Абдуселам АРВАС – д.ф.н., профессор (Турция);</p> <p>Фунда ТОПРАК – д.ф.н., профессор (Турция);</p> <p>Муса Шамиль ЮКСЕЛЬ – д.ф.н., профессор (Турция);</p> <p>Темур КОДЖАОГЛУ – д.ф.н., профессор (США);</p> <p>Хайрунниса АЛАН – д.ф.н., профессор (Турция);</p> <p>Варис ЧАКАН – д.ф.н., профессор (Турция);</p> <p>Эльчин ИБРАГИМОВ – д.ф.н., профессор (Азербайджан).</p> <p>Эмрах ЙИЛМАЗ – PhD, доцент (Турция);</p> <p>Фозилжон ШУКУРОВ – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Дилшод ХУРСАНОВ – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Шахноза ХУШМУРОДОВА – DSc, профессор (Узбекистан);</p> <p>Динара ИСЛАМОВА – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Феруза ДЖУМАНИЯЗОВА – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Истода РАСУЛОВА – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Дилором МУМИНОВА – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Зарифа ХУСАНОВА – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Ахмаджон МАВЛОНОВ – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Илёс ЖУРАЕВ – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Иболулло ЗУБАЙДУЛЛАЕВ – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Бахора ЮНУСОВА – PhD, доцент (Узбекистан);</p> <p>Феруза МАНУКЯН – PhD (Узбекистан);</p> <p>Ответственный редактор: PhD, доцент Зокир БАЙНАЗАРОВ (Узбекистан)</p> <p>Технический персонал: Рахматулла ШОКИРОВ (Узбекистан)</p>

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO ILMİY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL RESEARCH”
ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL DERGİSİ
МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ”

Chief Editor:/ Deputy Chief Editor:

Baş Editör:/ Baş Editör Yardımcısı:

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Uzbekistan)
Ass. Prof. Dr. Rokhila RUZMANOVA (Uzbekistan)

Prof. Dr. Juliboy ELTAZAROV (Özbekistan)
Doç. Dr. Rohila RUZMANOVA (Özbekistan)

EDITORIAL TEAM:/ BİLİM KURULU:

Prof. Dr. Rustam KHALMURADOV – Rector of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);
Prof. Dr. Hakim KHUSHVAKTOV – Vice-Rector for Research and Innovation, Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);
Prof. Dr. Akmal AKHATOV – Vice-Rector for International Cooperation of Samarkand State University named after Sh.Rashidov (Uzbekistan);
Prof. Dr. Muslihiddin MUKHIDDINOV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Ibodulla MIRZAEV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Shukhrat SIROJIDDINOV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Suyun KARIMOV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Murodkasim ABDIEV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Azamat PARDAEV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Musa YULDASHEV (Uzbekistan);
Ass. Prof. Dr. Dilfuza DJURAKULOVA (Uzbekistan);
Prof. Dr. Aftondil ERKINOV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Kasimjon SODIKOV (Uzbekistan);
Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Uzbekistan);
Prof. Dr. Ali AKAR (Turkey);
Prof. Dr. Abduselam ARVAS (Turkey);
Prof. Dr. Funda TOPRAK (Turkey);
Prof. Dr. Musa Shamil YUKSEL (Turkey);
Prof. Dr. Temur KOJA OGLU (USA);
Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Turkey);
Prof. Dr. Varis CHAKAN (Turkey);
Prof. Dr. Elchin IBRAHIMOV (Azerbaijan);
Ass. Prof. PhD. Emrah YILMAZ (Turkey);
Ass. Prof. PhD. Foziljon SHUKUROV (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Dilshod KHURSANOV (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Shakhnoza KHUSHMURODOVA (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Dinara ISLAMOVA (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Feruza JUMANIYAZOVA (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Istoda RASULOVA (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Dilorom MUMINOVA (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Zarifa KHUSANOVA (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Akhmadjon MAVLONOV (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Ilyos JURAYEV (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Ibodullo ZUBAYDULLAYEV (Uzbekistan);
Ass. Prof. PhD. Bakhora YUNUSOVA (Uzbekistan);
PhD. Feruza MANUKYAN (Uzbekistan);
Managing editor: *Ass. Prof. PhD. Zokir BAYNAZAROV* (Uzbekistan)
Technical staff: *Rakhmatulla SHOKIROV* (Uzbekistan)

Prof. Dr. Rustam HALMURADOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Rektörü (Özbekistan);
Prof. Dr. Hakim HUŞVAKTOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Araştırma ve İnovasyondan Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);
Prof. Dr. Akmal AHATOV – Ş.Raşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi Uluslararası İşbirliğinden Sorumlu Rektör Yardımcısı (Özbekistan);
Prof. Dr. Muslihiddin MUHİDDİNOV (Özbekistan);
Prof. Dr. İbodulla MİRZAYEV (Özbekistan);
Prof. Dr. Şuhrat SİROCİDDİNOV (Özbekistan);
Prof. Dr. Suyun KARİMOV (Özbekistan);
Prof. Dr. Murodkasım ABDİYEY (Özbekistan);
Prof. Dr. Azamat PARDAYEV (Özbekistan);
Prof. Dr. Musa YULDAŞEV (Özbekistan);
Doç. Dr. Dilfuza CURAKULOVA (Özbekistan);
Prof. Dr. Aftondil ERKİNOV (Özbekistan);
Prof. Dr. Kasimcon SODİKOV (Özbekistan);
Prof. Dr. Muhabbat KURBANOVA (Özbekistan);
Prof. Dr. Ali AKAR (Türkiye);
Prof. Dr. Abdusalem ARVAS (Türkiye);
Prof. Dr. Funda TOPRAK (Türkiye);
Prof. Dr. Musa Şamil YÜKSEL (Türkiye);
Prof. Dr. Timur KOCAOĞLU (ABD);
Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN (Türkiye);
Prof. Dr. Varis ÇAKAN (Türkiye);
Prof. Dr. Elçin İBRAHİMOV (Azerbaycan);
Doç. Dr. Emrah YILMAZ (Türkiye);
Doç. Dr. Fozilcon ŞUKUROV (Özbekistan);
Doç. Dr. Dilşod HURSAVOV (Özbekistan);
Prof. Dr. Şahnoza HUŞMURODOVA (Özbekistan);
Doç. Dr. Dinara İSLAMOVA (Özbekistan);
Doç. Dr. Feruza CUMANIYAZOVA (Özbekistan);
Doç. Dr. Istoda RASULOVA (Özbekistan);
Doç. Dr. Dilorom MUMİNOVA (Özbekistan);
Doç. Dr. Zarifa HUSANOVA (Özbekistan);
Doç. Dr. Ahmadjon MAVLONOV (Özbekistan);
Doç. Dr. Ilyos JÖRAYEV (Özbekistan);
Doç. Dr. Ibodullo ZUBAYDULLAYEV (Özbekistan);
Doç. Dr. Bahora YUNUSOVA (Özbekistan);
Dr. Feruza MANUKYAN (Özbekistan);
Sorumlu Editör: *Doç., Dr. Zokir BAYNAZAROV* (Özbekistan)
Teknik Personel: *Rahmatullah ŞOKİROV* (Özbekistan)

MUNDARIJA | CONTENT | İÇERİK | СОДЕРЖАНИЕ
BOKU QURULTOYINING 100 YILLIGI

Inomjon AZIMOV	
I-Turkologiya qurultoyida yozuv masalasi.....	8
МАРАЗЫКОВ Турусбек Сейдакматович	
Бир тутумдуу жөнөкөй сүйлөмдөрдү классификациялоодо айрым бир маселелер.....	17
Elçin İBRAHİMOV	
Birinci Türkoloji qurultayda əlifba müzakirələri	27
Jo'ra Ochilovich XUDOYBERDIYEV	
Rossiyada turkologiya qurultoyini chaqirishga qilingan harakatlar	48
Emrah YILMAZ	
Türkiye'de Türkoloji'nin tarihsel seyri ve akademik inşası.....	62
Hezretgulı DURDIYEV, Kasım GAYİPOV	
Latin alfabesine geçiş sürecinde Birinci Türkoloji Kurultayı'nın stratejik rolü.....	82
TURKOLOG OLIMLAR HAYOTI	
ЮЛДАШЕВ Мусо Мухаммадиевич, ЮЛДАШЕВА Дильшода Мусаевна	
Игорь Валентинович Кормушин и его вклад в развитие тюркологии: исследовательское, организационное и международное измерения.....	90
TURKIY TILLAR VA TILSHUNOSLIKKA OID TADQIQOTLAR	
Игорь Валентинович КОРМУШИН	
О некоторых особенностях данных Махмуда Кашгари по тюркским диалектам XI в.	100
СДОБНИКОВ Вадим Витальевич	
Основные подходы к переводу священного корана на узбекский и русский языки	107
ЗУБАЙДУЛЛАЕВ Ибодулло Амриллоевич	
Роль тюркских языков как посредников в заимствовании исламской религиозной лексики в русский язык: исторический и лингвокультурологический аспекты.....	116
Narbibiş ŞAMMAÏEWA	
Frazeologik birlikleriñ sözlükde yerleşdirilişi.....	123
XOLMANOVA Zulxumor Turdiyevna	
Turkiy tillardagi lug'aviy birliklarning milliy tafakkurni aks ettirish va ma'lumot berish funksiyasi.....	130
MAVLONOV Axmadjon Xoshimovich	
Qipchoq shevasi leksikasining tarkibiy-mazmuniy tahlili.....	137
Nuriddin Abdumannonovich ALTINBOYEV	
Turk maqollarida zoonimlarning lingvomadaniy talqini: oila konsepti doirasida.....	148
Shakhnoza KHUSHMURODOVA	
The social nature of language and its role in shaping identity	156
XUSANOVA Gulasal Shuhratjon qizi	
Turli millat o'yinlari nomlarining etimologik tahlili	161
ADABIY ALOQALAR, QIYOSIY TILSHUNOSLIK VA ADABIYOTSHUNOSLIK	
SALOHİY Dilorom Isomiddin qizi	
“Boburnoma”da ayollar timsollari tadqiqi	167
Ekrem Çulfa	
21. yüzyılın Psikososyal ve pedagojik krizlerine karşı bir panzehir: Ali Şir Nevâî'nin “insan-ı kâmil” paradigması	178
Akram Haydarovich TOSHPO'LATOV	
Metamorfoza hodisasining badiiy-falsafiy ahamiyati	188
Foziljon SHUKUROV	
Isomiy Samarqandiyning “Futuh us-salotin” asarida Nizomiy dostonchilik an'alariga ergashish.....	197
MUXITDINOVA Badiya Muslihiddinovna, AXMEDOVA Baxtigul Xaitmurot qizi	
“Alpomish” dostoni va “Kitobi Dada Qo'rqut” asarida farzandsizlik motivi	205
ЮСУПОВА Шохсанам Мирзали кизи	
Прагматический анализ табуированных единиц в художественном тексте и методика интерпретации в полиэтнической аудитории.....	210
TURKIY XALQLAR TARIXI	
Zhalgas AYT MURATOV, Janilsin AYT MURATOVA	
İlk Karakalpak oyuncusu ve sanat emekçisi.....	217
DAVRONOV Xolbek Zokir o'g'li	
XVI asr ikkinchi yarmida Usmonli – Buxoro diplomatiyasi va unda Eron omili	225
Shoira HAMDAMOVA	
Samarqand viloyatida vaqf mulklarining boshqaruvi: Maxdumi Xorazmiy madrasasi vaqfnomasi tahlili	232

AZIZ MUSHTARIY!

Jurnalimizning ushbu soni 100 yilligini nishonlayotganimiz Birinchi Boku Turkologiya qurultoyining tarixiy va ilmiy merosi, alifbo munozaralari hamda sohaning akademik shakllanishiga bag'ishlangan teran tadqiqotlarni o'z ichiga oladi. Maqolalarning asosiy mazmunini Mahmud Koshg'ariyning dialektologik ma'lumotlaridan tortib, Qur'oni Karimning o'zbek va rus tillaridagi tarjimalariga doir asosiy yondashuvlargacha, turkiy tillardagi leksik-semantik birliklarning milliy tafakkurni aks ettirish funksiyasidan madaniy o'zlikni shakllantirishdagi lisoniy omillargacha bo'lgan keng ko'lamli mavzular tashkil etadi. Shuningdek, rus tilidagi islomiy terminologiya shakllanishida turkiy tillarning vositachilik roli, maqollardagi zoonimlarning lingvokulturologik tahlili, frazeologik birliklarning leksikografik talqini va badiiy matnlardagi tabu birliklarning pragmatik tahlili kabi o'ziga xos mavzular fanlararo uslubda tadqiq etilgan. Alisher Navoiyning "Komil inson" paradigmasi, "Boburnoma"dagi ayollar timsollari, Alpomish va Qo'rqut ota kitobidagi mushtarak motivlar hamda Nizomiy dostonchilik an'analarining Futuhu's-Salotin asaridagi akslari sinchiklab o'rganilgan. Bundan tashqari, metamorfoza hodisasining falsafiy asoslari, XVI asr Usmonli–Buxoro diplomatiyasi, Samarqanddagi vaqf mulklari boshqaruvi va qoraqalpoq sahna san'atining ilk namoyandalari kabi sotsiomadaniy tadqiqotlar turkologiya sohasiga yangi ufqlarni ochib beradi. Tahrir hay'ati sifatida turkiy dunyoning til, tarix va san'at merosiga nur sochuvchi ushbu boy ilmiy xazinani sizlarga taqdim etayotganimizdan mamnunmiz.

TAHRIRIYAT

DEAR READER!

This issue of our journal brings together in-depth studies focusing on the historical and scientific legacy of the First Turkology Congress in Baku, of which we celebrate the 100th anniversary, along with alphabet discussions and the academic construction of the field. The core axis of the articles ranges from Mahmud al-Kashgari's dialectological data to the fundamental approaches in the translations of the Holy Quran into Uzbek and Russian; and from the function of lexical-semantic units in reflecting national thought in Turkic languages to linguistic factors in the shaping of cultural identity. Within this framework, unique topics such as the intermediary role of Turkic languages in the formation of Islamic terminology in Russian, the linguacultural analysis of zoonyms in proverbs, the lexicographical placement of phraseological units, and the pragmatic analysis of taboo expressions in literary texts have been examined through an interdisciplinary method. Ali Şîr Nevâî's "The Perfect Human" paradigm, female figures in the Baburnama, common motifs in Alpamysh and the Book of Dede Korkut, and the reflections of the Nizami poetic tradition in the work Fütûhü's-Selâtin have been meticulously analyzed. Furthermore, sociocultural studies such as the philosophical background of the metamorphosis phenomenon, 16th-century Ottoman–Bukhara diplomacy, the management of waqf properties in Samarkand, and the pioneers of Karakalpak performing arts open new windows for Turkology research. As the Editorial Board, we take great pride in presenting this rich heritage that sheds light on the linguistic, historical, and artistic legacy of the Turkic world.

EDITORIAL BOARD

SEVGİLİ OKUYUCU!

Dergimizin bu sayısı; 100. yılını idrak ettiğimiz Bakü Birinci Türkoloji Kurultayı'nın tarihsel ve bilimsel mirası, alfabe tartışmaları ve sahanın akademik inşası üzerine odaklanan derinlikli çalışmaları bir araya getirmektedir. Yazıların ana eksenini; Mahmut Kaşgarlı'nın diyalektolojik verilerinden Kur'an-ı Kerim'in Özbekçe ve Rusça tercümelerindeki temel yaklaşımlara, Türk lehçelerindeki leksik-semantik birimlerin milli tefekkürü yansıtırma işlevinden kültürel kimliğin şekillenmesindeki dilsel faktörlere kadar geniş bir yelpaze oluşturmaktadır. Bu çerçevede; Türk dillerinin Rusçadaki İslami terminolojinin oluşumundaki aracı rolü, atasözlerindeki zoonimlerin lingvokültürel tahlili, frazeolojik birimlerin leksikografik yerleşimi ve edebî metinlerdeki tabu ifadelerin pragmatik analizi gibi özgün konular disiplinlerarası bir yöntemle incelenmiştir. Ali Şîr Nevâî'nin "İnsan-ı Kâmil" paradigması, Babürnâme'deki kadın timsalleri, Alpamyş ve Kitab-ı Dede Korkut'taki ortak motifler ile Nizâmî destancılık geleneğinin Fütûhü's-Selâtin eserindeki akisleri titizlikle irdelenmiştir. Ayrıca metamorfoz hadisesinin felsefi arka planı, XVI. yüzyıl Osmanlı-Buhara diplomasisi, Semerkant'taki vakıf yönetimi ve Karakalpak sahne sanatlarının öncü isimleri gibi sosyokültürel çalışmalar, Türkoloji araştırmalarına yeni pencereler açmaktadır. Yayın Kurulu olarak; Türk dünyasının dil, tarih ve sanat mirasına ışık tutan bu zengin birikimi sizlerle buluşturmanın kıvancını yaşıyoruz.

YAYIN KURULU

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

В данный номер журнала включены исследования, посвященные историческому и научному наследию Первого Бакинского тюркологического съезда, 100-летие которого мы празднуем в текущем году, дебатам об алфавите и академическому становлению тюркологии. В центре внимания — широкий спектр тем: от диалектологических сведений Махмуда Кашгари до основных подходов к переводам Корана на узбекский и русский языки, от функции отражения национального сознания лексико-семантических единиц в тюркских языках до языковых факторов лультурного самосознания. Кроме того, в междисциплинарном аспекте исследованы такие темы, как посредническая функция тюркских языков в формировании исламской терминологии в русском языке, лингвокультурологический анализ зоонимов в пословицах. В выпуске основательно изучены парадигма «Совершенного человека» Алишера Навои, женские образы «Бабур-наме», общие мотивы в поэме «Алпамыш» и «Книге моего деда Коркута», а также традиции поэмотворчества Низами в произведении «Футух ус-салатин». Философские основы явления метаморфозы, вопросы Османско-Бухарской дипломатии XVI века, вакуфного управления в Самарканде, исследование первых представителей каракалпакского сценического искусства и другие социокультурные исследования открывают новые горизонты в тюркологии. Редакционная коллегия рада представить вам это богатое наследие, освещающее язык, историю и искусство тюркского мира.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

TURKIY XALQLAR TARIXI

İLK KARAKALPAK OYUNCUSU VE SANAT EMEKÇİSİ

Prof. Dr. Zhalgas AYTMURATOV,

Karakalpak Devlet Üniversitesi Arkeoloji Bölümü

Öğretim Üyesi (Nukus, Karakalpakistan)

 E-mail: aytmuratov57@mail.ru

 ORCID: 0000-0002-8973-6852

Doç. Dr. Janilsin Jalgasovna AYTMURATOVA

Karakalpak Devlet Üniversitesi Tarihi Bölümü

Öğretim Üyesi (Nukus, Karakalpakistan)

 E-mail: aytmuratova88.88@mail.ru

 ORCID: 0000-0001-7301-9763

 DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.19693741>

Özet

Bu makalede, 20. yüzyılda Karakalpak kadınlarının tiyatro sahnesinde yer almasına öncülük eden Ayımkhan Shamuratova'nın sanat yolculuğu ve bu süreçteki zorlu mücadelesi ele alınmaktadır. Sanatçının kariyer basamaklarında akıl hocası A. Ötepov'un üstlendiği kritik rol ve sunduğu katkılar üzerinde durulmaktadır. Çalışmada ayrıca, sahne ustasının tiyatro sahnesinde canlandırdığı karakterler ve estetik temsiller hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın zorlu yıllarında cepheye destek amacıyla gerçekleştirilen hayır faaliyetleri ve sanatçının bu süreçteki toplumsal rolüne de değinilmektedir. Makale, Ayımkhan Shamuratova'nın Karakalpak tiyatro ve dans sanatını uluslararası düzeyde tanıtmaya başarısını ve gelecek nesiller için bıraktığı silinmez sanatsal mirası bilimsel veriler ışığında analiz etmektedir.

Anahtar kelimeler: *Tiyatro, sahne ustası, oyuncu, oyunlar, imgeler, halk türkülleri.*

BİRİNCHİ QORAQALPOQ AKTRISASI VA SAN'AT FIDOYISI

Jalgas AYTMURATOV,

Qoraqalpoq davlat universiteti arxeologiya kafedrası

professori (Nukus, Qoraqalpog'iston)

Janilsin Jalgasovna AYTMURATOVA

Qoraqalpoq davlat universiteti O'zbekiston va Qoraqalpog'iston

tarixi kafedrası dotsenti (Nukus, Qoraqalpog'iston)

Annotasiya

Ushbu maqolada XX asrda Qoraqalpoq ayollarining teatr sahnasiga chiqishiga kashshoflik qilgan Ayimxan Shamuratovning san'at yo'li va bu jarayondagi mashaqqatli kurashi tahlil qilinadi. San'atkorning ijodiy faoliyatida ustoz A. O'tepovning tutgan muhim o'rni va ko'rsatgan xizmatlari alohida ta'kidlanadi. Shuningdek, ishda sahna ustasining teatr sahnasida yaratgan obrazlari va estetik talqinlari haqida batafsil ma'lumotlar berilgan. Ikkinchi jahon urushining og'ir yillarida front ortida yordam ko'rsatish maqsadida tashkil etilgan xayriya tadbirlari va san'atkorning ushbu jarayondagi ijtimoiy o'rni ham yoritib o'tilgan. Maqolada Ayimxan Shamuratovning Qoraqalpoq teatr va raqs san'atini xalqaro miqyosda tanitishdagi muvaffaqiyatlari hamda kelajak avlod uchun qoldirgan o'chmas badiiy merosi ilmiy ma'lumotlar asosida tahlil etilgan.

Kalit soʻzlar: *Teatr, sahna ustasi, aktyor, pyesalar, obrazlar, xalq qoʻshiqlari.*

ПЕРВАЯ КАРАКАЛПАКСКАЯ АКТРИСА И САМООТВЕРЖЕННЫЙ ДЕЯТЕЛЬ ИСКУССТВА

Жалгас АЙТМУРАТОВ

Каракалпакский государственный университет
Профессор кафедры археологии
(Нукус, Каракалпакстан)

Жанилсин Жалгасовна АЙТМУРАТОВА

Каракалпакский государственный университет
доцент кафедры истории Узбекистан и Каракалпакстана
(Нукус, Каракалпакстан)

Аннотация

В данной статье рассматривается творческий путь и нелегкая борьба Айымхан Шамуратовой, ставшей первопроходцем среди каракалпакских женщин на театральной сцене в XX веке. Особое внимание уделяется критической роли и значительному вкладу её наставника А. Отепова в становлении карьеры артистки. В работе также представлены подробные сведения об образах и эстетических воплощениях, созданных мастером сцены на театральных подмостках. Освещается её общественная роль и деятельность в благотворительном фонде по сбору средств для фронта в тяжелые годы Второй мировой войны. На основе научных данных в статье анализируется успех Айымхан Шамуратовой в представлении каракалпакского театрального и танцевального искусства на международном уровне, а также её неизгладимое художественное наследие, оставленное для будущих поколений.

Ключевые слова: *Театр, мастер сцены, актер, игры, образы, народные песни.*

Giriş

Özbekistan Cumhurbaşkanı Şevket Mirziyoyev, Karakalpakistan Cumhuriyeti seçmenleri ile gerçekleştirdiği seçim toplantısındaki konuşmasında; “Karakalpak halkı, eşsiz dans sanatı ile hepimizi hayran bırakmaktadır. Bu toprakların yetiştirdiği Ayımhan Shamuratova, Joldasbek Kuttumuratov, Atajan Hudayshukurov ve Zamira Dawletmuratova gibi büyük sanat ustalarının aziz hatırası asla unutulmayacaktır” sözleriyle bu kültürel mirasın önemini vurgulamıştır.

İnsanlık tarihinde müstesna bir yere sahip olan 20. yüzyıl, gerçekleştirdiği köklü değişim ve yeniliklerle tarihe silinmez izler bırakmıştır. Bu dönem; toplumsal dönüşümlerin yanı sıra bilim, teknoloji, kültür ve sanat dünyasında daha önce eşi benzeri görülmemiş atılımların yaşandığı bir asır olarak kaydedilmiştir. Dünyadaki her ulus ve halkın, kendi dinamikleriyle şekillenen özgün bir geçmişi mevcuttur. Bu tarihi süreçlerin etkisiyle her toplumun kendine has bir müzik kültürü ve sanatsal kimliği gelişmiştir.

Nitekim 1918 yılında hükümet tarafından kabul edilen “Tiyatro Bölümü’nün Kurulması Hakkında”ki özel kararın ardından, ülkede tiyatro sanatının kurumsallaşmasına büyük bir ehemmiyet verilmiştir. Bu doğrultuda cumhuriyetin dört bir yanında kültürel ve eğitsel faaliyetler yürütecek kurumların tesisi, yaratıcı isimlerin bir araya getirilmesi ve halkın istifadesine sunulan tiyatro-konser gruplarının teşkil edilmesi süreci ivme kazanmıştır.

1920’li yılların ortalarından itibaren “Tiyatro” ve “Tiyatro Topluluğu” gibi terimler Karakalpak halkının toplumsal yaşamına girmeye başlamıştır. Kadim ulusal geleneklerinde

modern anlamda tiyatro sanatı bulunmayan halklar arasında, bu yıllardan itibaren Avrupa modelini esas alan tiyatrolar kurulmuş ve sanatsal faaliyetler ana dilde yürütülmeye başlanmıştır. Bu yeni girişimler, halkın tiyatro sanatına olan ilgisini artırmış ve bu alanın gelişimine olumlu katkılar sağlamıştır.

Turtkul Pedagoji Teknik Okulu’nda doğa bilimleri öğretmeni olarak görev yapan Zarip Fatixovich Kasimov, 1925 yılının başlarında teknik okul öğrencilerinden müteşekkil ilk Karakalpak milli topluluğunu kurmuştur. Karakalpakistan Bölge Eğitim Dairesi’nin 3 Mayıs 1925 tarihli emriyle Z. F. Kasimov, Karakalpak milli kumpanyasının sanat yönetmeni olarak atanmıştır (Aytmuratov, 2022: 29).

Karakalpakistan Bölge Yürütme Komitesi, 11 Nisan 1926 tarihinde “Karakalpak Ulusal Drama Kumpanyası'nın Kurulması Hakkında” özel bir karar almıştır. Bu karar, Karakalpak Ulusal Tiyatrosu tarihinin ilk resmi belgesi olarak kabul edilmektedir. Mayıs ayından itibaren “Tong Nuri” Karakalpak Ulusal Tiyatro Kumpanyası’nın sanat yönetmenliğine Z. F. Kasimov getirilmiştir. 8 Kasım 1926 tarihinde, Kasım Auezov’un “Dilek Yolunda” adlı dört perdelik tarihi draması ile “Şafağın Işığı” (Tong Nuri) tiyatrosunun perdesi törenle açılmıştır (Aytmuratova, 2019: 98). Karakalpak Ulusal Tiyatrosu tarihinin kronolojik süreci tam olarak bu tarihte başlamıştır. Bu oluşumun temelinde; Karakalpak halkının yüzyıllar boyunca şekillenerek nesilden nesile aktarılan sözlü edebiyatı, milli gelenek ve göreneklere, düğün ve eğlence törenleri, gençlerin eğlencelerindeki nüktedan atışmaları ve halk oyunları gibi zengin kültürel unsurlar yer almaktadır.

Bulgu ve yorumlar

Karakalpakistan tarih yazımında; bölge kültürü ve tiyatro sanatı üzerine pek çok tarihçi ve sanat bilimci değerli çalışmalar gerçekleştirmiştir. Bu isimler arasında tiyatro eleştirmeni, yönetmen ve sanat bilimleri adayı T. Allanazarov, T. Bayandiyev, A. Allamuratov, A. Alimov, T. Adambaeva, J. Aytmuratov ve R. Ş. Ahmetşin bilimsel araştırmalar yürüterek monografiler yayımlamışlardır. Ayrıca B. Tursunov'un Karakalpak Devlet Tiyatrosu'nun hizmetlerine dair bilimsel makaleleri ile ünlü halk sanatçısı ve Karakalpakistan sahne ustası Ayımhan Şamuratova'nın (Ayımhan Shamuratova) “Ustalık Zirvelerine Doğru” adlı hatıratı neşredilmiştir. Bunun yanı sıra Teshabay Bayandiyev, Özbekistan ve Karakalpakistan Halk Sanatçısı Reyimbay Seyitov’un yaratıcı faaliyetlerini ele alan bilimsel eserler yayımlamıştır (Aytmuratova, 2023:33).

Karakalpak halkının milli şarkıcılık ve tiyatro sanatındaki dehasını dünyaya tanıtan ilk kadın sanatçı Ayımhan Şamuratova’dır (Ayımhan Shamuratova). Sanatçı, Karakalpak tiyatrosunun ve vokal sanatının gelişimine, bugünkü modern seviyesine ulaşmasına ve uluslararası arenada tanınmasına büyük katkılar sunmuştur. Şamuratova’nın gençlik yıllarında, İslam şeriatı kurallarının ve toplumsal geleneklerin etkisiyle Karakalpak kızlarının tiyatro sahnesinde yer alması oldukça güç bir durumdur. Toplumda kadın ve kız çocuklarına yönelik eşitsizliğin ve baskıların yoğun olduğu bir dönemde, sanatçı henüz küçük yaşlardan itibaren düğünlerde ve gençlik meclislerinde şarkılar söyleyerek halkın takdirini ve sevgisini kazanmayı başarmıştır. Doğduğu köyün ahalisi, onun bu müstesna yeteneğini erkenden fark etmiştir.

1917 yılında Karakalpakistan’ın Konurat (Qon’irat) ilçesinde dünyaya gelen A. Şamuratova, 1931 yılında Konurat Kolektif Tiyatrosu’na oyuncu olarak katılarak profesyonel kariyerine adım atmıştır. 1932 yılında ise Karakalpakistan tiyatro sanatının kurucu isimlerinden; oyun yazarı, oyuncu ve yönetmen Abdıraman Öteпов (Abdıraman O'tepov), A. Şamuratova’yı Dörtköl (To'rtko'l) Halk Tiyatrosu bünyesinde çalışmaya davet etmiştir.

1968 tarihli “Bülbül Düğünü” (Bu'lbu'l Toyı) adlı eserinde sahne ustasının çocukluğunu, yaşam yolculuğunu ve sanatındaki büyüklüğünü değerlendiren Özbekistan ve Karakalpakistan Halk Yazarı İbrahim Yusupov şöyle belirtmiştir:

*“Kederle parlamayan hüznünlü bir gözdüün,
Konuratlı hoş, sade bir kızdın.
Sanat anahtarını alıp akıl zihnine,
Öfkelenip hiç bakmadan ardına,
Büyük bir şal atıp omzuna,
Süzülerek sahneye çıktın Ayımhan!”*

Sanatçının icra ettiği halk şarkılarını dinleyen dinleyicilerin, onu coşkulu alkışlarla sahneden indirmediikleri tahmin edilebilir. Tiyatro kariyerine adım attığı ilk andan itibaren ana karakterleri canlandırmıştır. O yıllarda “Sabah Nuru” topluluğunun bazı sanatçılarının dağılması nedeniyle tiyatrodaki kadın rollerini bizzat Abdıraman Ötepov’un üstlendiği bir dönem yaşanmaktaydı. Genç oyuncunun sahnedeki ilk tecrübesi, A. Ötepov’un “Boya Temsilcisi” adlı oyunundaki “temsilcinin eşi” rolü olmuştur. Ardından “Zengin Şaleke” oyununda yaşlı kadın, “900 Gram” oyununda ise Ajar karakterine hayat vermiştir.

1936 yılında, Karakalpak oyun yazarı Seyfulla Macitov’un kaleme aldığı ve yönetmenliğini Yusup Şaripov’un üstlendiği “Bağdagül” (Bagdagu’l) adlı oyunda başrolü oynamıştır. Sanatçının bu roldeki başarısı o derece etkili olmuştur ki, izleyiciler kendisine artık “Bağdagül Abla” diye hitap etmeye başlamışlardır. Bu üstün performansı neticesinde sanatçının aylık maaşı 30 Sumdan 45 Suma yükseltilmiştir. Henüz kariyerinin başında olmasına rağmen sergilediği profesyonel düzeydeki performans; T. Sarıbayev, A. Musayev ve S. Mazhitov gibi isimleri hayran bırakmıştır (Aytmuratov, 2022:1-9).

1936 yılının başlarında, Zuhur Kabulov’un yönettiği ve Özbek oyun yazarı Kamil Yasen’in kaleme aldığı “Gülsere” adlı oyun sahnelenmiştir. Ayımhan Abla, bu eserde Gülsere’nin annesi Aysere’yi canlandırmıştır. Oyunda kızı Gülsere’nin “Peçemi bırakıyorum” dediği sahnede, babasının onu öldürmeye çalışması üzerine araya giren anne Aysere bıçaklanır. Sahneden kanlar içinde sürüklenerek indirildiği bu anlarda izleyiciler, kızın babası rolündeki İbrahim’e “Şefkatsiz”, “Hayvan” gibi hakaretler ederek tepki göstermişlerdir. Bu hadise, o dönemin tiyatro algısını ve oyunun gerçekliğini göstermesi açısından mühimdir.

O günkü oyunu bizzat izleyen filolog İsmail Sagitov, “Kızıl Karakalpakistan” gazetesinde yayımlanan yazısında; salondaki izleyicilerin oyunu büyük bir hayranlıkla takip ettiklerini, ancak karakterin gerçekte de öldürüldüğünü zannederek Ayımhan’ın eşi İbrahim’e lanet okuduklarını aktarmıştır. Bu haberin sanatçının Konurat bölgesindeki köyüne ulaşması üzerine, gazetede “Salondakiler acı içinde feryat ediyorlar” ifadesini duyan annesi, kızının öldüğünü zannederek elindeki tek ineği satmış ve oğlu Amet’i Dörtkök’e göndermiştir. Büyük zorluklarla şehre gelen kardeşi Amet, ablasının hayatta olduğunu görünce büyük bir sevinç yaşamış ve ona işlerinde başarılar dileyerek: “Hayatta yerini bul, akranlarınla mutlu ol,” diyerek annesinin hayır dualarını iletmiştir. Bu dokunaklı hadise, halkın milli sanata sahip çıkışını ve zamanın ruhunu kavrama çabasını simgelemektedir. Ayımhan Hanım, Karakalpak kadınlarının sahneye çıkmasına öncülük etmenin yanı sıra, kendi yorumuyla halk şarkılarını zenginleştirmiş ve milli dans sanatını uluslararası arenaya taşımıştır.

1937 yılının bahar aylarında, Özbekistan Yüksek Şurası Prezidyumu Başkanı Yoldaş Ahunbabayev’in davetiyle Karakalpakistan Yazarlar Birliği Başkanı Abdısalam Begimov önderliğindeki heyet; Taşkent, Fergana, Andican ve Marğilan şehirlerinde düzenlenen kültür

programlarına katılmıştır. Bu turne kapsamında Taşkent’teki Navoiyi Tiyatrosu’nda Kamil Yaşın’ın “Gülsere” adlı eserini izleyen sanatçı, başrolde yer alan Halima Nasirova ile tanışmış; onun sahnelerdeki sanatsal maharetinden etkilenerek mesleki vizyonunu ve sanata olan tutkusunu güçlendirmiştir.

Daha evvel, 1936 yılında Moskova’ya giden sanatçı; “Bozatau”, “Şimbay Şehri”, “Göreşte” ve “Ah Nazlı Yârim” gibi meşhur Karakalpak halk türkülerini plaklara kaydettirmiştir. Sanat araştırmacısı A. Jüzimbetov, bu sürece dair tarihi belgelerin ve görsel arşivlerin eski savunma bakanlığı arşivlerinde muhafaza edildiğini hatırlatmaktadır. 1939 yılına gelindiğinde tiyatro topluluğu, Moskova stüdyolarında eğitim gören T. Allanazarov, J. Mamutov, R. Seitov, Yusuf Şaripov, G. Şiraziyeva, S. Akezova, S. Karabayeva ve S. Allamuratova gibi genç yeteneklerin katılımıyla akademik düzeyde güçlenmiştir.

Bu dönemde Ayımkhan Shamuratova, Amet Şamuratov tarafından kaleme alınan ve G. D. Abdullayev tarafından sahneye koyulan “Kırk Kız” adlı oyunda, Gülayım’ın annesi Aksulu karakterini canlandırarak tiyatro tarihinde “kahraman anne” imgesini başarıyla tesis etmiştir. Ayrıca Jolmurza Aymurzayev’in “Şeberhan’ın Şırmavuğu” eserinde Şeberhan; “Aygül-Abat” müzikal dramasında ise zengin bir adamın üçüncü eşi olan Tolganay rollerini üstlenmiştir. Cengiz Aytmatov’un “Toprak Ana” (Yönetmen: Azerbaycan Mambetov) eserinde başrolü, N. Davkarayev’in “Alpamış” (Yönetmen: T. Allanazarov) temsilinde ise Gülparşın karakterini canlandırarak sanatsal hafızalarda yer edinmiştir.

Ayımkhan Shamuratova, sahnede hayat verdiği karakterlerin psikolojik derinliğini ve bireyin karşılaştığı trajik zorlukları tasvir etmede müstesna bir yetenek sergilemiştir. Sanatçı, kimi zaman sevdiğine kavuşamayan hüznü bir genç kıızı, kimi zaman evlatlarını cepheye uğurlayan metanetli bir anneyi, kimi zaman da evladını kanı pahasına koruyan bir kadını canlandırmıştır. Onun performanslarında, Doğu toplumlarında özgürlük mücadelesi veren, eğitimden mahrum bırakılan ve başlık parası karşılığında iradesi dışında evlendirilen kadınların dramatik yaşantıları tüm gerçekliğiyle gözler önüne serilmektedir.

1941-1942 yıllarında “Alpamış” piyesinin yeniden sahnelenmesi, savaşın gölgesindeki halk için büyük bir moral kaynağı olmuştur. Cepheye gidecek askerlerin uğurlandığı bu gösterilerde, Ayımkhan Shamuratova ve Tokta Rahmanova tarafından seslendirilen Gülparşın’ın aryalari, evlatlarını savaşa gönderen halkın derin bir hüznüle gözyaşı dökmesine neden olan unutulmaz sanatsal anlar olarak tarihe geçmiştir.

İkinci Dünya Savaşı yıllarında hayırsever bir figür olarak öne çıkan sanatçı, kendi inisiyatifıyla tiyatro bünyesinde iki ayrı sanat tugayı organize etmiş ve bu grupların yönetimini bizzat üstlenmiştir. Bu süreçte cumhuriyetin tüm şehir ve köylerinde konserler düzenlenmiştir. Sanatçı, cephedeki askerler için gıda ve giyim yardımının yanı sıra, zafer yolunda kullanılmak üzere bir savaş uçağı alımı için maddi kaynak sağlamıştır. Savaş yıllarında, Berdak adını taşıyan Karakalpak Devlet Müzikli Dram ve Akademik Tiyatrosu bünyesinde toplam 37 yeni eser sahnelenmiş; 4.473 temsil verilerek 760,6 bin izleyiciye ulaşılmıştır.

Savaş döneminde “Her şey cephe için” şiarıyla toplumun tüm kesimleri kenetlenmiş, orduya destek amacıyla çeşitli krediler toplanmıştır. 17 Ocak 1942 tarihinde, tiyatro direktörü Najim Davkarayev önderliğinde kurulan ilk tugayın yönetimi Japak Şamuratov, ikinci tugayın yönetimi ise bizzat Ayımkhan Şamuratova tarafından üstlenilerek cumhuriyet genelinde konser turneleri başlatılmıştır. Bu faaliyetlerde K. Menlibayev, İ. Kadırov, Y. Matmuratov, G. Pozdnyakova, M. Matcanov, Y. Samandarov ve S. Ötebergenov gibi meslektaşları aktif görev almıştır.

Bu sanat heyeti, kış mevsiminin zorlu şartlarına rağmen Kegeyli, Şimbay ve Karaözek ilçelerinde konserler vererek; her kolektif çiftlik ve mahalleden cephe için yaklaşık 3000 som maddi yardım toplanmasını sağlamıştır. O dönemde Karaözek İlçesi Yürütme Kurulu Başkanı ve Yüksek Meclis Başkan Yardımcısı olan Gülzira Artikova, toplumsal barış için böylesine sorumluluk gerektiren bir görev icra edilirken, Ayımhan Şamuratova'nın küçük kızını kucağına alıp teselli ettiği o anları sevgiyle yâd etmektedir.

Bu noktada, Karakalpak sanatının önemli isimlerinden; Berdak Devlet Ödülü sahibi yönetmen, oyun yazarı ve şair Töreş Allazarov'un İkinci Dünya Savaşı sırasında Karakalpakistan sanatseverlerinin gösterdiği fedakârlıklara dair şu sözlerini anmak yerinde olacaktır:

“Savaşın, açlığın ve yoksulluğun çetin günlerine göğüs geren, tiyatronun yükünü omuzlayan stajyer sanatçılar; kurumu dağıtmadan yaşatmak için her türlü tedbiri almış ve verdikleri sözü kahramanca tutmuşlardır. Binlerce insanın bulunduğu bölgelere at arabalarıyla giderek hizmet veren merhum sanatçılarımız; Anar Kurbanova, Yoldaş Şaripov, Halmurat Saparov, Madreyim Matjanov, Sabirbay Ötepbergenov, Tarbiya Jolimbetova, Sofya Karabayeva, Tokta Rahmanova, Japak Şamuratov, Abbas Dabilov ve halk sanatçısı Ayımhan Şamuratova'nın gösterdiği bu eşsiz fedakârlıklar karşısında tüm tiyatro gazileri olarak saygıyla eğiliyoruz.”

Bu ifadeler, savaş dönemi sanatçılarının hizmetlerine yönelik tarihi bir takdir niteliği taşımaktadır (Aytmuratov, 1997:13).

Tiyatro topluluğunun sergilediği profesyonel çalışmalar neticesinde Karakalpak Devlet Tiyatrosu resmi bir statü kazanmıştır. 1943 yılında Özbekistan Hükümeti'nin kararıyla tiyatro, üçüncü kategoriden ikinci kategoriye yükseltilmiş ve “Müzikli Dram ve Komedi Tiyatrosu” olarak yeniden adlandırılmıştır.

Ayımhan Şamuratova, Karakalpak Devlet Tiyatrosu sahnesinde geçirdiği 40 yılı aşkın sanat hayatı boyunca 40'a yakın farklı karaktere hayat vermiştir. Sanatçının canlandığı önemli roller arasında; Makset Daribayev'in “Göklen Batır” oyununda feodal zihniyeti lanetleyen Aypara, “Alpamış” destanında “Dört toynağın beyaz göğsüme basılsın” diyerek haksız yere suçlanan Gülparşın, “Begjap Tragedisi”ndeki zavallı anne, “Arşın Mal Alan”daki hala, “Gülsara”da Aysara, “Yoksulluk Suç Değildir”de Anna, “Tabuttan Gelen Ses”te Neteyhan ve “Aşçı”da Klava karakterleri yer almaktadır.

Özellikle oyun yazarı Sapar Hocaniyazov'un “Sevmeyene Sokulma” adlı eserinde, Godalak'ın büyük eşi Parşagül rolündeki performansı dikkat çekicidir. Bu rolde, Aysenemi sevgilisi Areze'ye kavuşturmaya çalışan ve mazlumlara yardım eden şefkatli bir anne imajı çizen sanatçı, izleyiciler üzerinde derin duygusal etkiler bırakmıştır. Öyle ki seyirciler, oyuncunun başarılı performansı ile canlandığı karakterin niteliğine göre bazen nefret bazen de büyük bir sevgi ve minnetle tepki göstermişlerdir. Özbekistan sanat dünyasında Lütfihanım Sarımşakova nasıl “anne” olarak anılıyorsa, Karakalpakistan'da da Ayımhan Şamuratova'ya “abla” diye hitap edilirdi; zira kendisi Karakalpak sahnesinde geniş bir “anneler galerisi” oluşturan yegâne oyuncuydu.

Ayımhan Şamuratova'nın yeteneği kısa sürede bölge sınırlarını aşmıştır. 1939 yılında Taşkent'e davet edilmiş, ardından üstün yeteneği sayesinde Moskova'daki Çaykovski Konservatuvarı'na kabul edilmiştir. Oyunculunun inceliklerini kavrayan sanatçı, sadece tiyatrodan değil, aynı zamanda Karakalpak dans sanatını Asya halklarına ve tüm dünyaya tanıtan yetenekli bir elçi olmuştur. 1939 baharında Moskova'da düzenlenen Uluslararası Sanatçılar Festivali'ne

katılarak Bozatau, Yellerim Bardı, Jaksırak, Nalış, Amuderya, Adından, Gülpak ve Nigarım gibi Karakalpak halk türkülerini seslendirmiştir.

Sanatın gelişimindeki aktif katkıları nedeniyle 1940 yılında Karakalpakistan Halk Sanatçısı unvanına layık görülmüştür. 1947’de Karakalpakistan Radyo Komitesi’ne katılarak repertuarını Dembermes, Kızlar Eve Dönüyor, Yaşa Parıy, Aycamal ve Teke Nalış gibi eserlerle zenginleştirmiştir. 1949’da tiyatro sahnesine geri dönerek Alpamış, Tahir ile Zühre, Arşın Mal Alan, Yoksulluk Suç Değildir ve Kırmızı Gül gibi oyunlarda yeni karakterler yaratmıştır. 1957 yılında Taşkent’te düzenlenen Karakalpak Edebiyatı ve Sanatı Haftası’nda Jolmurza Aymurzayev’in “Ravşan” ve Nikolay Ostrovski’nin “Yoksulluk Suç Değildir” oyunlarındaki performansıyla büyük beğeni toplamıştır.

1959’da Moskova’daki Özbek Edebiyatı ve Sanatı etkinliklerinde, 1967’de Türkmenistan’da ve 1968’de Tacikistan’da düzenlenen kültürel haftalarda yer alarak uluslararası saygınlık kazanmıştır. Özellikle 1968 yılında Taşkent’teki Nevai Tiyatrosu’nda düzenlenen konserde seslendirdiği “Gubbadın” şarkısı ve Berdak’ın şiirlerinden bestelenen eserler unutulmaz anılar arasına girmiştir. Bu konserde Halima Nasirova, Saodat Kabulova, Tamarahanım, Mukarama Turgunbayeva, Komilcan Ataniyazov ve Galya İsmailova gibi sanat dünyasının yıldızlarıyla aynı sahneyi paylaşmıştır.

Mart 1969’da Taşkent’te düzenlenen etkinliklerde Berdak’ın “Aptal Kral” eserinde kralın ilk aşkı Akbilek rolünü, “Karakalpak Kızı” oyununda ise Jumagül’ün annesini canlandırmıştır. 1970 yılında Kazan şehrindeki konserlerde Lizahanım Petrosova ve Karakalpakistan Kültür Bakanı Karimbay Hudaybergenov ile birlikte sahne almıştır. Aynı yıl Özbekistan ve Karakalpakistan’ın önde gelen kültür insanları olan Zülfiye İsrailova, Tileubergen Jumamuratov, Jolmurza Aymurzayev ve İbrahim Yusupov’un katılımıyla düzenlenen etkinliklerde yer almıştır.

Milli kültüre olan bağlılığı ve tükenmek bilmeyen çabaları Ayımhan Şamuratova’ya büyük bir toplumsal statü kazandırmıştır. 1950 yılında Özbekistan Halk Sanatçısı unvanını alan sanatçı, 1968 yılında ise sanatının zirvesi olarak SSCB Halk Sanatçısı unvanıyla onurlandırılmıştır. Bu başarıda, Karakalpakistan’ın önemli devlet adamlarından Kallibek Kamalov gibi kültürel değerlere sahip çıkan vatanperverlerin de desteği büyüktür. Kallibek Kamalov, “Vatan Hizmetinde” adlı hatıratında bu süreçteki hizmetlerin önemine özel bir yer ayırmıştır (Aytmuratov, 2022:17-24).

Halkımıza yaptığı büyük hizmetleri ve birçok sanatçının isteklerini dikkate alarak A. Shamuratova’ya “SSCB Halk sanatçısı” ünvanının verilmesini rica edip Özbekistan Devlet başkanı Sh. Rashidov’a teklif ettiklerinde o insanın Ayımkhan hanımın yeteneğine saygı duyduğunu ve onu desteklediğini hatırlıyor. Ancak kısa bir süre sonra bu teklif, SSCB Kültür Bakanı E.A. Furtsevanin Merkezi Kamitesine yazdığı cevap mektubu nedeniyle durduruldu. Bundan memnun olmayan ağabey, ikinci kez Sharaf Rashidova rica ediyor. O insan sorunun başarıyla çözülmesi için CPSU Merkezi Komitesi sekreteri M.A. Suslovu aradı ve sorun başarıyla çözüldü. Bu başarı Karakalpakstan sanat tarihindeki en büyük olaylarından biriydi. Milli kültürümüzün gururu olan sahne ustasına böyle bir unvan verilmesi, sadece Ayımkhan Shamuratova için değil Özbekistan ve Karakalpakistan sanatının tamamı için büyük bir başarıydı. Çünkü her millet, sanatı sayesinde dünya halkları tarafından tanınmakta ve takdir edilmektedir.

19 yüzyılda çiftçi ailesinde dünyaya gelen kendini sanata adayan cesaretiyle karakalpak kızlarını tiyatro sahnesine çıkaran Ayımkhan ablanın yaşam yolu bugünün gençlerine “Sahne ustası”, bir sanat meraklısı olarak değil belkide onun yaşam yolu gençlerimiz için en hayırlısı olur dersek haklı oluruz. Bunun nedeni Ayımkhan hanım yazar ve şair Amet Shamuratov ile mutlu bir

aile kurmuş ve Cumhuriyetimizin eğitimine ve kültürüne hizmet eden oğulları ve kızları yetiştirmiş olmasıdır. Eşi Amet Shamuratov’un Karakalpakstan’ın kültür, edebiyat ve sanatının tanıtılmasındaki hizmetleri başlı başına bir konu olarak adlandırılabilir. Amet Shamuratov Karakalpak edebiyatının şiir türü gelişmesinde “Ayşolpan-Palman”, “Kırık kız” müzikal dramasını, “Benim kaplanlarla buluşmalarım” efsanesi “Eski Okul” hikayesi ile hayat gerçeklerin edebiyat alanında silinmez bir hafıza yarattı.

Sonuç

Bu tür başarılarından gurur duymakla birlikte makalemizi tamamlarken öncelikle yerli ve yabancı kültürümüzü sevenler için bir buluşma yeri haline getiren “Amet Shamuratov ve Ayımkhan Shamuratova” Ev müzesi bahsettiğimiz büyük insanların ikinci hayatının canlandırıyor. Çünkü Ayımkhan hanım 19 yüzyılında sahne sanatına ilk adım atan Karakalpak kadını olarak “Anneler resim galerisi”, ni oluşturmuş”.

İkinci yeteneği ve icra becerisi ile halkın en ön safında oldu. Her yerde konserler verdi ve halkın büyük saygısını kazandı. Üçüncüsü kendi yeteneği ve cesareti ile Karakalpakistan sanatını ve kültürünü dünyaya gösterdi. “Amu Sahilleri Bülbülü” olarak anılan A. Shamuratova’nın hizmetleri o dönemde takdirli karşılanmış ve Özbekistan Cumhuriyeti Halk sanatçısı. Eski Sovyetler Birliği Halk sanatçısı ve 2004 yılında ilk Cumhurbaşkanımızın kararnamesiyle “Büyük Hizmetleri için” ödülüne layık görülmüştür.

Tüm hayatını tiyatro ve şarkıcılık sanatına adanmış, Karakalpak sanatını dünyaya tanıtmış olan Ayımhan ablamızın hayat yolu milli kültür ve sanatımıza sahip çıkacak geleceğimiz gençlerine örnek olmaya devam edecektir.

Iqtiboslar/ References/ Kaynaklar/ Сноски:

1. Aytmuratov, J. - Aytmuratova, J. J. “Karakalpakstan Television Service in the Development of Our National Culture”, *Academica: An International Multidisciplinary Research Journal*, 11/1, 2021, 723-727.
2. Aytmuratov, J. “Birinci Karakalpak Aktrisasi Ve Samimi Sanat Fedaisi”, *Central Asian Journal of Social Sciences and History*, 4/1, 2023, 1-9.
3. Aytmuratov, J. “Karakalpakstan Sanatının Gelişiminde Aykulaş Yıldızları Topluluğunun Rolü”, *Central Asian Journal of Social Sciences and History*, 3/5, 2022, 93-100.
4. Aytmuratov, J. *Karakalpakstan’da 70-90’lı Yıllarda Kültür: Genel Durum ve Gelişim Eğilimleri*, 1997.
5. Aytmuratov, Z. “The Role of the Ensemble ‘Aykulash Zhuldyzly’ in the Development of the Art of Karakalpakstan”, *American Journal of Social Sciences and Humanity Research*, 2/05, 2022, 17-24.
6. Aytmuratova, J. J. “Karakalpak Sanatının Gelişiminde Rus Kültürel İlişkilerinin Önemi”, *Perekryostki Istorii. Aktualniye Problemi Istoricheskoy Nauki: Materiali XV Mejdunarod*, 2019, 98.
7. Aytmuratova, J. J. “Karakalpak Şarkı Sanatının Gelişiminde Solo İcracıların Hizmeti”, *Vzglyad v Proshloye (Geçmiş Bakış)*, 6/4, 2023.
8. Jalgas, A. “The Role of Jiraw in Learning Karakalpak Folklore”, *Specialusis Ugdymas*, 2/43, 2022, 2731-2740.

**BULLETIN OF THE
INTERNATIONAL JOURNAL
“TURKOLOGICAL
RESEARCH”**

In order to implement programs and projects developed to accelerate the relationship envisaged at the summit of the Organization of Turkic States held in Samarkand, as well as to coordinate and highlight the research work carried out in the field of Turkic studies, the International Journal “Turkological Research” at Samarkand State University named after Sharof Rashidov passed the state registration. The journal is intended to publish the results of scientific research in the field of Turkic languages and dialects, the history of linguistic and literary relations of the Turkic peoples of Central Asia, the socio-cultural field. There are such headings as a young researcher, memory and our anniversaries. Articles written in Uzbek, Turkish, Russian, English and all Turkic languages are accepted.

The scientific journal is based on the decision of the Higher Attestation Commission of the Ministry of Higher Education, Science and Innovation of the Republic of Uzbekistan dated May 8, 2024 and numbered 354/5; It is included in the list of scientific publications that are recommended for candidates to receive the Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc) academic degrees in the fields of history and philology to publish their scientific results due to their theses.

**THE JOURNAL PUBLISHES ARTICLES
IN THE FOLLOWING AREAS:**

- ✓ History of socio-cultural relations of the Turkic peoples;
- ✓ Research of the Turkic World;
- ✓ Dialectology of Turkic languages;
- ✓ Geopolitics of the Turkic World;
- ✓ Folklore Studies;
- ✓ Comparative Linguistics and Literary Studies;
- ✓ Literary Relations and Translation Studies.

CONTACT ADDRESS:

Mailing Address:

140104, University boulevard, 15,
Samarkand, Uzbekistan,
Research Institute of Turkology under
Samarkand State University named after
Sharof Rashidov

Phone:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

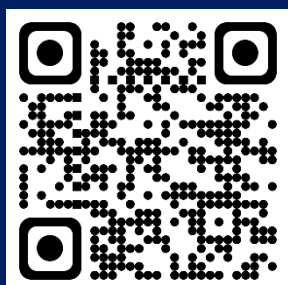
@turkologiya2025

Email:

turkologiya.samdu@gmail.com

Website:

<https://turkologiya.samdu.uz>

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- The article is presented on 8-10 pages;
- Article structure:
 1. The text of the article should be prepared in Times News Roman font, size 14, left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm; in A4 format in 1.15 intervals.
 2. The title of the article, surname, name and patronymic of the author (authors) are indicated in full and written in capital letters.
 3. Position, academic title, place of work (study), region, republic, telephone number, email address and ORCID number of the author (authors) are indicated in full.
 4. The abstract should consist of a brief content and importance of the article, results.
 5. At the beginning of each article, there should be an annotation in 2 other languages (optionally selected from Uzbek, English, Russian and Turkish) in addition to the language in which the article is written.
 6. The abstract should be no more than 120-150 words.
 7. At the bottom of the abstract, 7-10 key words should be given that illuminate the content of the article.
 8. The article should be prepared in the following form:
 - a) Introduction;
 - b) Main part;
 - c) Results and Discussions;
 - d) Conclusions;
 - e) List of literature (References) – in alphabetical order;
 - f) Citations are given in brackets in the form of the author's surname - date of publication - page (Muminov, 2020: 25);
 - g) Figures, drawings, tables, diagrams are designated in Arabic numerals as “Figure”. Signs or pointers are placed under the figure, in the next line, in the middle and highlighted in bold.
- The topic of the scientific article submitted by the author (or co-authors) must correspond to the journal's columns.
- Articles can be submitted in Uzbek, English, Russian, and all other Turkic languages
- The author(s) are responsible for the scientific validity, reliability and plagiarism of the information and evidence presented in the article;
- Articles will be considered. The journal publishes only articles recommended by experts;
- Articles not requested will not be published and will not be returned to the authors;
- Only 1 article of the author is published in 1 issue of the journal.

“TURKOLOGIK TADQIQOTLAR” XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Davlatimiz tomonidan olib borilayotgan ijtimoiy-ma’rifiy, ilm-fanni rivojlantirishga qaratilgan siyosat, Turkiy Davlatlar Tashkilotining Samarqanda o‘tkazilgan sammitida ko‘zda tutilgan o‘zaro aloqalarni jadallashtirish bo‘yicha ishlab chiqilgan dastur va loyihalarni amalga oshirish hamda turkologiya sohasida olib borilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarini muvofiqlashtirish va yoritish maqsadida Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universitetida “Turkologik tadqiqotlar” xalqaro jurnali ta’sis etildi. Jurnal turkiy til va shevalar, Markaziy Osiyo turkiy xalqlari lisoniy va adabiy aloqalari tarixi, ijtimoiy-madaniy sohalarda amalga oshirilayotgan ilmiy-tadqiqot ishlarining natijalarini e’lon qilishga mo’ljallangan. Jurnalda muharrir minbari, tadqiqotlar, ilmiy axborot, taqriz va e’tirof, ilmiy anjuman, yosh tadqiqotchi, xotira, yubilyarlarimiz kabi ruknlar mavjud. O‘zbek, turk, rus, ingliz va barcha turkiy tillarda yozilgan maqolalar qabul qilinadi.

Ilmiy jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi OAKning 2024-yil 8-maydagi 354/5-sonli rayosat qarori asosida tarix, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan dissertatsiyalari asosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

JURNAL QUIYIDAGI YO‘NALISHLARDAGI MAQOLALARNI NASHR QILADI:

- ✓ Turkiy xalqlarning ijtimoiy-madaniy aloqalari tarixi
- ✓ Turk dunyosi tadqiqotlari
- ✓ Turkiy tillar dialektologiya
- ✓ Folklorshunoslik
- ✓ Qiyosiy tilshunoslik va adabiyotshunoslik
- ✓ Adabiy aloqalar va tarjimashunoslik.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Pochta manzili:

140104, Universitet xiyoboni, 15-uy,
Samarqand, O‘zbekiston,
Sharof Rashidov nomidagi Samarqand
davlat universiteti huzuridagi
Turkologiya ilmiy-tadqiqot instituti

Telefon:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

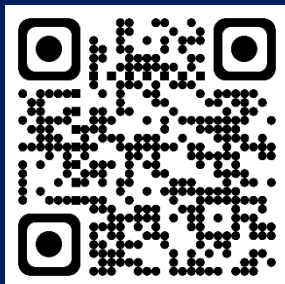
@turkologiya2025

Elektron pochta:

turkologiya.samdu@gmail.com

Veb-sayt:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- Maqola 8-10 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
- 1. Maqola matni Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm; 1,5 intervalda, A4 shaklida tayyorlanishi lozim.
- 2. Maqola sarlavhasi, muallif(lar)ning familiyasi, ismi va otasmi to‘liq holatda katta harflar bilan yozilishi kerak.
- 3. Muallif(lar)ning lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, Respublika, telefon raqami, elektron pochta manzili va ORCID raqqami to‘liq keltirilishi kerak.
- 4. Annotatsiya, maqolaning qisqacha mazmun va ahamiyati, natijalardan iborat bo‘lishi lozim.
- 5. Har bir maqola boshida maqola yozilgan tildan tashqari yana 2 tilda (o‘zbek, ingliz, rus va turk tillaridan ixtiyoriy ravishda tanlanadi) annotatsiya bo‘lishi lozim.
- 6. Annotatsiya 120-150 so‘zdan ko‘p bo‘lmagan shaklda bo‘lishi kerak.
- 7. Annotatsiyaning pastki qismida maqola mazmunini yorituvchi 7-10 ta tayanch so‘zlar keltirilishi kerak.
- 8. Maqola quyidagi shaklda tayyorlanishi kerak:
 - a) Kirish (Introduction);
 - b) Asosiy qism (Main part);
 - c) Natijalar va muhokama (Results and Discussions);
 - d) Xulosalar (Conclusions);
 - e) Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi;
 - f) Havola(snoskalar)lar qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi (Mo‘minov, 2020: 25) shaklida keltiriladi;
 - g) Rasm, chizma, jadval, diagrammalar «Rasm» deb arab raqamlari bilan qayd etiladi. Belgi yoki ishoralar – rasm ostida, keyingi qatorda, o‘rtada joylashtiriladi va qoraytirilgan shrift bilan belgilanadi.
- Muallif (yoki hammualliflar) tomonidan taqdim etilayotgan ilmiy maqola mavzusi jurnal ruknlariga mos kelishi shart.
- Maqolalar o‘zbek, ingliz, rus va barcha turkiy tillarda taqdim etilishi mumkin.
- Maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir;
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;
- Tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi;
- Jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.

**БЮЛЛЕТЕНЬ
МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
“ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”**

В целях реализации программ и проектов, разработанных для ускорения взаимоотношений, предусмотренных на состоявшемся в Самарканде саммите Организации Тюркских Государств, а также координации и освещения научно-исследовательской работы, проводимой в области тюркологии, Международный журнал Самаркандского государственного университета имени Шарофа Рашидова «Тюркологические исследования» прошел государственную регистрацию. Журнал предназначен для публикации результатов научно-исследовательских работ в области тюркских языков и диалектов, истории языковых и литературных связей тюркских народов Средней Азии, социокультурной области. Есть такие рубрики, как молодой исследователь, память и наши юбилеи. Принимаются статьи, написанные на узбекском, турецком, русском, английском и всех тюркских языках.

Научный журнал на основании решения Высшей аттестационной комиссии (ВАК) Министерства высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 8 мая 2024 года под номером 354/5; Он включен в перечень научных изданий, рекомендуемых кандидатам на получение ученых степеней доктора философии (PhD) и доктора наук (DSc) в области истории и филологии для публикации своих научных результатов по своим диссертациям.

**В ЖУРНАЛЕ ПУБЛИКУЮТСЯ
СТАТЬИ ПО СЛЕДУЮЩИМ
НАПРАВЛЕНИЯМ:**

- ✓ История социально-культурных отношений тюркских народов;
- ✓ Исследования тюркского мира;
- ✓ Диалектология тюркских языков;
- ✓ Геополитика тюркского мира;
- ✓ Изучение фольклора;
- ✓ Сравнительное языкознание и литературоведение;
- ✓ Литературные отношения и переводоведение.

КОНТАКТНЫЙ АДРЕС:

Почтовый адрес:

140104, Университетский бульвар,
15, город Самарканд, Узбекистан,
Научно-исследовательский
институт Тюркологии при
Самаркандском Государственном
Университете имени Шарофа
Рашидова

Телефон:

+998 91 527 68 22

+998 99 596 35 69

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

Электронная почта:

turkologiya.samdu@gmail.com

Веб-сайт:

<https://turkologiya.samdu.uz>

ТРЕБОВАНИЯ К СТАТЬЯМ:

- К публикации принимаются статьи объемом 8-10 страниц;
- Структура статьи:
 1. Текст статьи должен быть выполнен шрифтом Times News Roman, размером 14 пунктов, слева: 3 см, справа: 1,5 см, сверху и внизу: 2 см; с межстрочным интервалом 1,15, формат листа А4.
 2. Название статьи, фамилия, имя и отчество автора(ов) должны быть написаны заглавными буквами в полном регистре.
 3. Должность, ученое звание, места работы(учебы), регион, Республика, номер телефона, адрес электронной почты и ORCID-номер автора(ов) должны быть указаны полностью.
 4. Аннотация должна состоять из краткого содержания и важности статьи, результатов.
 5. В начале каждой статьи, помимо языка, на котором написана статья, должна быть аннотация на 2-х других языках (на выбор – узбекский, английский, русский и турецкий).
 6. Аннотация должна содержать не более 120-150 слов.
 7. Внизу аннотации должно быть 7-10 ключевых слов, освещающих содержание статьи.
 8. Статья должна быть подготовлена в виде:
 - a) Вступление (Introduction);
 - b) Основная часть (Main part);
 - c) Результаты и обсуждение (Results and Discussions);
 - d) Выводы (Conclusions);
 - e) Литература (References) – в алфавитном порядке
 - f) Ссылка(сноски) приводится в скобках в виде фамилии автора – дата публикации – страница (Муминов, 2020: 25);
 - g) Рисунки, чертежи, таблицы, схемы нумеруются арабскими цифрами и обозначаются как «Рисунок». Знаки или указатели размещают под рисунком, в следующей строке, посередине и выделяют жирным шрифтом.
- Тема научной статьи, представленной автором (или соавторами), должна соответствовать рубрикам журнала.
- Статьи могут быть представлены на узбекском, английском, русском и всех других тюркских языках.
- Автор(ы) несут ответственность за научную обоснованность, достоверность и плагиат информации и доказательств, представленных в статье;
- Статьи рецензируются. В журнале публикуются только статьи, рекомендованные экспертами;
- Нерекондованные статьи не публикуются и не возвращаются авторам;

“TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” DERGİSİNİN BÜLTENİ

Özbekistan Cumhuriyeti devletinin sosyal-egitimsel ve bilimsel gelişme politikasının başarılı şekilde uygulanmasına yardımcı olmak amacıyla, Semerkant'ta düzenlenen Türk Devletleri Teşkilatının zirvesinde öngörülen karşılıklı ilişkilerin hızlandırılması için geliştirilen program ve projeleri uygulamak, bilimsel çalışmaları koordine etmek, Türkoloji alanında yürütülen araştırma çalışmaları Şeraf Reşidov adına Semerkant Devlet Üniversitesi, Uluslararası “Türkoloji Araştırmaları” dergisini tescil etmiştir. Dergi, Türk dili ve lehçeleri, Orta Asya Türk topluluklarının dil ve edebiyat ilişkileri tarihi, sosyo-kültürel alanlardaki bilimsel ve araştırma çalışmalarının sonuçlarını yayınlamayı amaçlamaktadır. Dergimizde editör kürsüsü, araştırma, bilim dünyasından, inceleme ve tanıma, bilimsel konferans, genç araştırmacı, hatıra, yıldönümleri gibi sütunlar yer almaktadır. Özbekçe, Türkçe, Rusça, İngilizce ve tüm Türk lehçelerinde yazılmış makaleler kabul edilmektedir.

Bilimsel dergi, Özbekistan Cumhuriyeti Yükseköğretim, Bilim ve İnovasyon Bakanlığı'na bağlı Yüksek Kabul Komisyonu'nun 8 Mayıs 2024 tarihli ve 354/5 sayılı kararına esasen; tarih, filoloji alanlarında Felsefe Doktoru (Doktora) ve Bilim Doktoru (DSc) akademik derecesini almaya aday kişilerin tezleri dolayısıyla bilimsel sonuçlarını yayınlaması tavsiye edilen ilmî yayınlar listesine dâhil edilmiştir.

DERGİ AŞAĞIDAKİ ALANLARDA MAKALELER YAYINLAMAKTADIR:

- ✓ Türk Dünyasındaki sosyo-kültürel ilişkilerin tarihi;
- ✓ Türk Dünyası araştırmaları;
- ✓ Türk Lehçeleri diyalektolojisi;
- ✓ Türk Dünyasının jeopolitiği;
- ✓ Folklor çalışmaları;
- ✓ Karşılaştırmalı dilbilim ve edebiyat çalışmaları;
- ✓ Edebi ilişkiler ve çeviri çalışmaları.

İLETİŞİM ADRESİ:

Posta adresi:

140104, Üniversite Bulvarı, 15,
Semerkant şehri, Özbekistan, Şeraf
Reşidov adına Semerkant Devlet
Üniversitesine bağlı Türkoloji
Araştırmaları Enstitüsü

Telefon:

+998 99 582 93 81

+998 97 911 93 81

Telegram ID:

@turkologiya2025

E-posta:

turkologiya.samdu@gmail.com

İnternet sitesi:

<https://turkologiya.samdu.uz>

MAKALE YAZIM KURALLARI:

- Makale 8-10 sayfada sunulur;
- Makale'nin yapısı:
 1. Makale metni Times New Roman yazı tipinde, 14 punto büyüklükte, sol kenarından 3 cm'lik, sağ kenarından 1,5 cm'lik, üst ve alt kenarından 2 cm'lik boşluk bırakılarak, tek sütun olarak, 1,15 satır aralığında, A4 boyutunda hazırlanmalıdır.
 2. Makalenin başlığı, yazar(lar)ın soyadı, adı ve baba adı tam olarak büyük harflerle yazılmalıdır.
 3. Yazar(lar)ın pozisyonu, akademik ünvanı, çalıştığı (öğrendiği) yer, bölgesi, cumhuriyeti, telefon numarası, e-posta adresi ve ORCID numarası eksiksiz olarak verilmeli.
 4. Özet, makalenin amacını, önemli bulgularını ve sonuçlarını içermelidir.
 5. Her makalenin başında, makalenin yazıldığı dilin yanı sıra 2 dilde de (isteğe bağlı olarak Özbekçe, İngilizce, Rusça ve Türkçe arasından seçilecek) açıklama bulunmalıdır.
 6. Özet, 120-150 sözcüğü geçmeyecek şekilde yazılmalıdır.
 7. Özeti alt kısmında makalenin içeriğini tanımlayacak en az 7, en fazla 10 anahtar kelimeye yer verilmelidir.
 8. Makale, aşağıdaki formatda hazırlanmalıdır:
 - a) Giriş (Introduction);
 - b) Ana bölüm (Main part);
 - c) Sonuçlar ve tartışma (Results and Discussions);
 - d) Sonuçlar (Conclusions);
 - e) Kaynakça (References) alfabetik olarak sıralanmalıdır;
 - f) Bağlantılar (dipnotlar) yazarın soyadı - yayın tarihi - sayfa şeklinde parantez içinde verilecektir (Muminov, 2020: 25);
 - g) Resim, çizim, tablo, diyagramlar “Resim” olarak Arap rakamları ile kaydedilir. İşaretler resmin altına, bir sonraki satıra, ortaya yerleştirilir ve koyu yazılır.
- Yazarın (veya ortak yazarların) sunduğu bilimsel makalenin konusu dergi sütunlarıyla örtüşmelidir.
- Makaleler Özbekçe, İngilizce, Rusça ve tüm Türk dillerinde gönderilebilir.
- Makalede sunulan bilgi ve kanıtların bilimsel dayanağı, güvenilirliği ve intihalinden yazar(lar) sorumludur.
- Makaleler hakemli olacaktır. Dergide sadece uzmanlar tarafından tavsiye edilen makaleler yayımlanır.
- Talep edilmeyen yazılar yayınlanmayacak ve yazarlarına iade edilmeyecektir.
- Derginin 1 sayısında yazarın sadece 1 makalesi yer alacaktır.

TURKOLOGIK TADQIQOTLAR

XALQARO ILMIIY JURNALI

INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL OF “TURKOLOGICAL
RESEARCH”

ULUSLARARASI “TÜRKOLOJİ ARAŞTIRMALARI” BİLİMSEL
DERGİSİ

МЕЖДУНАРОДНЫЙ НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ “ТЮРКОЛОГИЧЕСКИЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ”

Muharrir:

Musahhih va texnik muharrir:

Norxo‘ja Choriyev

Rahmatulloh Shokirov

2026-yil 24-martda tahririy-nashriyot bo‘limiga qabul qilindi.

2026-yil 27-martda original-maketdan bosishga ruxsat etildi.

Qog‘oz bichimi 60x84.1/16. «Times New Roman» garniturasini.

Offset qog‘ozi. Shartli bosma tabog‘i –15,4.

Adadi 15 nusxa. Buyurtma №806

SamDU tahririy-nashriyot bo‘limi bosmaxonasida chop etildi.

140104, Samarqand sh., Universitet xiyoboni, 15.

ISSN 2992-9229

9

772992

922004